

Veileder – tilrettelegging for barn og elever med stort læringspotensial

Denne veilederen omhandler barn og elever med stort læringspotensial.

ARTIKKEL SIST ENDRET: 18.10.2019

Innhold

1. Innledning

2. Hvem er disse barna/elevene?

3. Gjeldende rett

3.1 Før skolestart

3.2 Tidlig skolestart

3.3 Tilpasset opplæring

3.4 Omdisponering

3.5 Tilbud for elever på ungdomsskolen til å ta fag fra videregående (forsering av fag)

3.6 Fritak fra opplæringsplikten

1. Innledning

Alle elever skal oppleve at deres læringspotensial verdsettes, og opplæringen skal tilpasses evnene og forutsetningene til den enkelte eleven. Selv om elever med stort læringspotensial i utgangspunktet er godt rustet til å prestere bra på skolen, skjer ikke dette uten at de blir identifisert og anerkjent av lærere, har et trygt læringsmiljø og får utfordringer på sitt nivå.¹

Hensikten med veilederen er å synliggjøre skolens og skoleeiers handlingsrom for tilrettelegging for elever med stort læringspotensial innenfor gjeldende regelverk.

I denne veilederen vil vi bruke begrepet barn om barn under skolepliktig alder, og begrepet elever om barn og ungdom i grunnskole og videregående opplæring.

1) NOU 2016: 14 s.15

2. Hvem er disse barna/elevene?

Alle barn/elever har et læringspotensial, men noen elever lærer raskere og tilegner seg mer kompleks kunnskap sammenlignet med jevnaldrende. Elever med stort læringspotensial er ikke nødvendigvis høyt presterende, men de har et stort potensial for læring på ett eller flere faglige områder.²

Elever med stort læringspotensial er en heterogen elevgruppe. Noen elever har stort læringspotensial i ett fag, eller på ett område i et fag, mens andre har læringspotensial utenom det vanlige innenfor flere fag og områder. Enkelte elever kan være ekstra sensitive, noe som innebærer at de er mer mottakelige for nyanser og detaljer som andre ikke nødvendigvis legger merke til.³ Enkelte elever kan i tillegg til stort læringspotensial ha vansker emosjonelt eller sosialt. De kan ha lærevansker, ADHD, ADD, autisme, eller ha en fysisk hindring (for eksempel relatert til syn eller hørsel). I forskning og litteratur blir dette

omtalt som dobbelteksepsjonelle elever. I tillegg brukes også begrepet elever med ekstraordinært læringspotensial. Disse elevene har spesielle evner, kan lære særdeles raskt og i mange sammenhenger ligge svært langt foran sine jevnaldrende. De kan tenke komplekst, er svært nysgjerrige og gode på problemløsning, og er også generelt sett mer utholdende.⁴

Begrepet elever med stort læringspotensial omfatter i Jøsendalsutvalgets utredning både de elevene som presterer på høyt og avansert nivå, og de elevene som har et potensial for å gjøre det. Skolen kan ved hjelp av tester få informasjon om elever som presterer høyt, mens andre elever med stort eller ekstraordinært læringspotensial ofte viser styrkene sine på andre områder enn det som blir synlig i karakterer og tester.⁵

2 NOU 2016:14 s. 18

3 Ibid.

4 NOU 2016:14 s. 19

5 NOU 2016:14 s. 19

3. Gjeldende rett

Gjeldende regelverk gir ingen individuelle rettigheter til elever med stort læringspotensial. Regelverket gir imidlertid flere plikter og muligheter for skolen til å tilrettelegge.

I noen tilfeller må skoleeier fatte enkeltvedtak dersom en elev skal få tilrettelegging, se tabell nedenfor. Selv om eleven ikke har en individuell rett, må skoleeier likevel holde seg innenfor alminnelige forvaltningsrettslige regler som blant annet setter forbud mot usaklig forskjellsbehandling. I de tilfellene skoleeier må fatte vedtak, vil dette være et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2. Disse vedtakene kan påklages til statsforvalteren etter forvaltningsloven § 28. Se mer om reglene for enkeltvedtak.

Reglene i opplæringsloven (oppl.).

I tabellen nedenfor er det en oversikt over temaene det redegjøres for i denne veilederen. Tabellen viser ulike former for tilrettelegging og når dette kan være aktuelt. Tabellen viser også i hvilke tilfeller skoleeier må fatte enkeltvedtak. Avslutningsvis i veilederen omtales barnets beste og retten til å bli hørt.

Tilrettelegging	Når det er aktuelt				Krav om enkeltvedtak
Før skolestart	Barnehage				
Tidlig skolestart	Barnehage				X
Tilpasset opplæring		Barneskole	Ungdomsskole	Videregående	
Omdisponering av timer		Barneskole	Ungdomsskole	Videregående	
Forsering av fag i grunnskolen			Ungdomsskole		X
Fritak fra opplæringsplikten		Barneskole	Ungdomsskole		X
Forsering av fag på videregående				Videregående	

Jøsendalutvalget skriver i utredningen: «[v]i ser at handlingsrommet i grunnskoleopplæringen er til stede, men utdanningssystemet har ikke i stor nok grad klart å tilrettelegge opplæringen for elever med stort læringspotensial».

Noen av tiltakene i tabellen vil kunne være aktuelle for noen av elevene med stort læringspotensial. Skolen skal imidlertid tilpasse opplæringen for alle elever, og skolen har et stort handlingsrom med hensyn til hvordan de kan tilrettelegge innenfor rammene av opplæringsloven med forskrifter. Skolen må jobbe for at elever i arbeidet med fagene får møte utfordringer de kan strekke seg etter.

3.1 Før skolestart

I barnehageloven og rammeplanen er det bestemmelser om blant annet barnehagens formål og innhold. Det er ingen bestemmelser som sier noe direkte om tilpasninger for barn med stort læringspotensial, men barnehagen skal legge til rette for at barn får et tilrettelagt og tilpasset tilbud, og innholdet skal være variert. Det skal tas utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter, og barna skal oppleve et stimulerende miljø.

Barnehageloven regulerer blant annet at:

- Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og

danning som grunnlag for allsidig utvikling, jf. § 1.

- Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter, jf. § 2 femte ledd.

Rammeplanen sier blant annet at:

- Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal planlegges og vurderes. Barn og foreldre har rett til medvirkning i disse prosessene. Målet med barnehagen som pedagogisk virksomhet, er å gi barna et tilrettelagt tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen.
- Barnehagen skal gi rom for barnas ulike forutsetninger, perspektiver og erfaringer og bidra til at barna, i fellesskap med andre, utvikler et positivt forhold til seg selv og tro på egne evner.
- Barnehagens innhold skal være allsidig, variert og tilpasset enkeltbarnet og barnegruppen.
- I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre.
- Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læringsprosesser.
- Personalet skal sørge for at alle barn kan få rike og varierte opplevelser og erfaringer, utfordringer og mestringsopplevelser.
- Progresjon i barnehagen innebærer at alle barna skal utvikle seg, lære og oppleve fremgang. Alle barna skal kunne oppleve progresjon i barnehagens innhold, og barnehagen skal legge til rette for at barn i alle aldersgrupper får varierte leke-, aktivitets- og læringsmuligheter.
- Personalet skal bidra til at barna får mestringsopplevelser og samtidig har noe å strekke seg etter.

3.2 Tidlig skolestart

Utgangspunktet er at barn starter i grunnskolen det kalenderåret de fyller 6 år. Dette står i oppl. § 2-1 tredje ledd. Skoleeier kan imidlertid la et barn begynne på skolen ett år før. Dette står i oppl. § 2-1 tredje ledd 4 fjerde punktum.

For å få innvilget tidlig skolestart må foreldrene søke eller samtykker til det. Det må i tillegg foreligge en sakkyndig vurdering og barnet må ha fylt 5 år innen 1. april.

Bestemmelsen gir ikke en rett til tidligere skolestart, men skoleeier kan tilby det. Når skoleeier avgjør en søknad om tidlig skolestart må de fatte et enkeltvedtak. Dette vedtaket kan foreldrene klage på, se punkt 4 om krav til saksbehandling og enkeltvedtak.

3.3 Tilpasset opplæring

Hva er tilpasset opplæring?

Skolen skal tilpasse opplæringen til elevene, lærlingene og praksisbrevkandidatene (i veilederen bruker vi begrepet eleven som en samlebetegnelse). Å tilpasse opplæringen innebærer at opplæringen skal tilpasses elevens evner og forutsetninger. Dette står i oppl. § 1-3.

Skolen skal tilpasse opplæringen for alle elever, også for elever med stort læringspotensial.

Prinsippet om tilpasset opplæring er et overordnet prinsipp og det er grunnleggende for all opplæring. Andre prinsipper som må ses i sammenheng med dette er inkludering og likeverdsprinsippet.

Tilpasset opplæring er ingen individuell rett for den enkelte elev. Skolen skal derfor ikke fatte enkeltvedtak om tilpasset opplæring.

Elever som ikke har eller ikke kan få et tilfredsstillende utbytte av (det tilpassede) opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning, jf. oppl. § 5-1. Retten til spesialundervisning omfatter imidlertid ikke elever som lærer raskere eller mer enn gjennomsnittet, og omfatter derfor ikke de elevene som denne veilederen omhandler.⁶ For disse elevene må opplæringen tilpasses etter oppl. § 1-3.

Hvordan skolen kan tilpasse opplæringen

Tilpasset opplæring er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for at elevene skal oppleve økt læringsutbytte. Tilpasset opplæring er de tiltakene som skolen setter inn for å sikre at alle elevene får best mulig utbytte av den ordinære opplæringen. Tiltakene kan være knyttet

til

- organiseringen av opplæringen
- pedagogiske metoder
- arbeid med læringsmiljø
- oppfølging av lokalt arbeid med læreplaner og vurdering

På Utdanningsdirektoratets nettsider er det samlet informasjon om tilpasset opplæring.

Tilpasset opplæring for elever med stort læringspotensial

I NOU 2016: 14 "Mer å hente – Bedre læring for elever med stort læringspotensial", løfter Jøsendalutvalget frem prinsipper som er viktige for alle elevers læring, og noen pedagogiske tiltak som er spesielt viktige for elever med stort læringspotensial. Jøsendalutvalget viser til at identifisering, anerkjennelse, pedagogisk og organisatorisk differensiering til sammen kan gi elever med stort læringspotensial bedre mulighet til å føle seg inkludert kulturelt, sosialt, faglig og organisatorisk.⁷

Informasjon om tilpasset opplæring for elever med stort læringspotensial.

NOU 2016: 14 Mer å hente – Bedre læring for elever med stort læringspotensial.

Pedagogisk differensiering handler om at læreren tilpasser innholdet, arbeidsprosessen eller produktet til elevenes potensial, motivasjon og kunnskapsnivå og til elevenes ulike måter å lære på. En slik tilpasning skal bidra til å støtte elevenes motivasjon og faglige utvikling.

Jøsendalutvalget gir eksempler på at differensiering kan være:

- Innhold (kartlegge elevens ståsted, komprimere læringsstoffet, justere kompleksiteten, gi tid til å reflektere og konstruere mening)
- Prosess (underveisvurdering, veiledning, læringsstrategier, ulike metoder i introduksjon av informasjon, åpne oppgaver for å oppmuntre til problemløsningsmetoder, fleksibilitet i organisering av grupper og kompleksitet på oppgaver, selvregulert læring, medvirkning)

- Produkt (bruk av ulike medier og metoder i fremstilling av produkter, vise kompleks og dyptgående mestring av et emne, egenvurdering av innsats som del av metakognitiv prosess)
- Læringsmiljø (skape et trygt, risikofritt læringsmiljø, dialog og diskusjon mellom elever, balanse i dialogen mellom lærer og elev, lytte med respekt, være åpen for nye ideer og hjelpemidler, modellere aksept av hver enkelt elevs unike og ulike evner og forutsetninger)

Jøsendalutvalget trekker også frem berikelse av læreplaner (utdype og utvide lærestoffet) og pedagogisk bruk av IKT som eksempler på pedagogisk differensiering som har som mål å gi elever med stort læringspotensial en bedre tilpasset opplæring.⁸

Organisatorisk differensiering

Organisatorisk differensiering handler blant annet om hvordan elevene grupperes. Vi har regler om organisering av elevene i oppl. § 8-2 og inndeling av elevene i grupper må skje innenfor rammen av denne bestemmelsen.

Oppl. § 8-2 angir at elevene skal deles inn i klasser eller basisgrupper som skal ivareta deres behov for sosial tilhørighet. For deler av opplæringen kan elevene deles inn i andre grupper etter behov. Bestemmelsen stiller krav om at organiseringen «til vanlig» ikke skal skje etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet. Dette gjelder både innenfor klassen/basisgruppen og i andre grupper der opplæringen gis i deler av tiden.

Spørsmålet er hva som ligger i uttrykket «til vanlig». Verken loven eller forarbeidene sier noe om hvordan slik inndeling skal gjøres eller noe nærmere om hvor stort omfanget av slik inndeling kan være. Kunnskapsdepartementet har laget en veileder om organisering av elevene – oppl. § 8-2. Her skriver departementet «Når man skal ta stilling til spørsmålet om elevene skal organiseres etter faglig nivå, og om denne organiseringen er innenfor lovens rammer, må det foretas en forsvarlighetsvurdering i det konkrete tilfelle. Elever kan ikke organiseres etter faglig nivå med mindre det etter en konkret totalvurdering er nødvendig for at elevene, enkeltvis og samlet, kan få forsvarlig utbytte av opplæringen (lovens minimumsstandard). Hva som er å anse som forsvarlig utbytte av opplæringen, må relateres til målene for opplæringen og hva som er realistisk for den enkelte elev sammenliknet med andre elever. Her må man også vurdere hvordan organiseringen påvirker mulighetene til å realisere opplæringens brede samfunnsmandat som er gitt i

lovens formålsparagraf og i læreplanverkets ulike deler. Dersom elevene skal organiseres etter faglig nivå, må vurderingen av behovet for dette skje jevnlig, slik at organiseringen blir mest mulig begrenset i tid og fleksibel, jf. den nevnte forutsetningen om nødvendighet og hva som generelt følger av forskningen og erfaringen knyttet til slik organisering».⁹ Det står mer om dette i Kunnskapsdepartementets veiledning om organisering av elevene etter oppl. § 8-2.

Det sosiale samspillet og den sosiale sammensetningen av elever i en gruppe er den avgjørende faktoren for at elever med stort læringspotensial skal kunne prestere godt. Dette kan være viktigere enn sammensetningen av grupper etter nivå.¹⁰

Forsoring er også en form for organisatorisk differensiering. Se mer om dette under punkt 3.5 og 3.7.

6) Dette er eksplisitt uttrykt i Ot.prp. nr. 46 (1997-98) i merknad til § 5-1 og har sammenheng med spesialundervisningens formål.

7) NOU 2016: 14 s. 24

8) NOU 2016: 14 s 69

9) Veiledning om organisering av elevene s. 4

10) NOU 2016: 14 s. 65

3.4 Omdisponering

Hva er omdisponering

Opplæringen elevene mottar skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Dette er fastsatt i forskrift til opplæringsloven (forskriften) § 1-1 for grunnskolen og § 1-3 for videregående opplæring.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet omfatter den generelle delen av læreplanen, prinsipp for opplæringen, læreplanene for fagene og fag- og timefordelingen. I det årlige rundskrivet fra Utdanningsdirektoratet Fag – og timefordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet Udir -1- 2018, fremgår det av tabeller hvilke fag elevene skal ha og antall timer. Rundskrivet finner du her. Både læreplanene og tabellene med fag- og timefordelinger i rundskrivet er forskrifter.¹¹

Det er adgang til å omdisponere inntil 25 prosent av timene som er fastsatt i det enkelte fag. Det er kun adgang til å omdisponere timene for enkeltelever. Denne ordningen kan ikke brukes for grupper av elever, eller skoler.

Skoleeier fatter beslutning om omdisponering av fag for den enkelte elev. Skoleeier må avtale omdisponering av inntil 25 % av timene i fag skriftlig med eleven eller foreldrene. Det betyr at eleven eller foreldrene må samtykke til omdisponeringen.

Omdisponering av inntil 25 % av timene i fag er ikke en rettighet for eleven. Når skoleeier bestemmer om det skal gjøres omdisponering, skal skoleeier ikke fatte enkeltvedtak. Dette følger av rundskrivet. Dette innebærer blant annet at eleven og foreldrene ikke kan klage på skoleeiers beslutning om ikke å omdisponere fag for eleven.

Formålet med ordningen

Omdisponeringen skal kunne føre til bedre måloppnåelse i fagene samlet sett for eleven. Omdisponeringen av timer forutsetter at eleven får opplæring i alle kompetansemålene i læreplanene for fag.

Varighet av avtalen

Avtalen skal vanligvis ikke vare lenger enn for ett skoleår av gangen, og med utgangspunktet i timetallet i fagene på hvert årstrinn slik det er fastsatt i det årlige rundskrivet fra Utdanningsdirektoratet om fag – og timefordeling.¹²

11 Se Rundskrivet pkt. 1.1

12 Udir -1- 2018 om Fag – og timefordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet

3.5 Tilbud for elever på ungdomsskolen til å ta fag fra videregående (forsering av fag)

Elever som går på ungdomstrinnet kan få mulighet til å ta fag fra videregående opplæring på

ungdomstrinnet (forsering). Dette følger av forskriften § 1-15. For friskoler er tilsvarende regulert i friskoleloven § 2 A-11. Nedenfor er det et utdrag fra rundskriv Udir-4-2013 Elever som tar fag fra videregående opplæring på ungdomstrinnet.

Tilbudet om å ta fag fra videregående opplæring mens de går på ungdomstrinnet er ikke en rettighet for eleven, men skoleeier kan velge å tilby dette. Når skoleeier innvilger en søknad om forsering må de fatte et enkeltvedtak. Se punkt 4 om krav til saksbehandling og enkeltvedtak. Før det fattes enkeltvedtak, må foreldrene og/eller eleven samtykke.

Vilkår for å forsere i fag

Forskriften § 1-15 åpner i utgangspunktet for en generell adgang for elever på ungdomstrinnet til å ta alle fellesfag og programfag i videregående opplæring, men programfagene i den videregående opplæringen må bygge på fagene i grunnskolen.

Tilbud om fag fra videregående opplæring forutsetter at fylkeskommunen eller en videregående skole ønsker å samarbeide om en slik ordning. Grunnskolen kan ikke binde den videregående skolen ved å fatte vedtak om rett til forsering.

For at en elev på ungdomstrinnet kan forsere i ett eller flere fag, må eleven ha «tilstrekkelig kompetanse» til å delta i opplæringen på videregående nivå. Det er skolen i samarbeid med eleven og foreldrene som skal vurdere om eleven har slik kompetanse. Denne vurderingen er todelt; skolen må vurdere om eleven har den kompetansen som skal til for å avslutte grunnskolefaget på et tidligere tidspunkt og om eleven har tilstrekkelig kompetanse i faget til å følge faget i videregående opplæring.

Vurdering

Elevene skal på vanlig måte ha underveisvurdering og sluttvurdering i faget/fagene som avsluttes på ungdomstrinnet og i faget/fagene fra videregående opplæring, i samsvar med bestemmelsene i læreplanen og kapittel 3 i forskriften. Dersom en elev ønsker å avslutte grunnskolefaget på 9. årstrinn, betyr det at skolen må sørge for at eleven får opplæring og underveisvurdering ut ifra kompetansemålene på 10. årstrinn på 9. årstrinn. Eleven skal ha standpunktkarakter både i det faget eleven tar på ungdomstrinnet, og i det faget eleven følger opplæringen i på videregående nivå.

Det er et absolutt krav at det er den videregående skolen som er ansvarlig for å sette karakter i faget fra videregående opplæring. Det er videre den videregående skolen som har

det faglige ansvaret for opplæringen, selv om den praktiske løsningen for hvordan vurderingen skjer er opp til skolene.

Sammenheng mellom sluttvurdering og elevstatus

Det følger av forskriften § 3-17a at når en elev har fullført og bestått opplæringen i et fag, skal sluttvurderingen følge eleven frem til kompetansebevis og vitnemål. Eleven kan ikke få elevstatus i faget på nytt. Det er gjort et unntak for dette for elever som forserer fag. En elev som har fått sluttvurdering i et fag fra videregående opplæring på ungdomstrinnet, jf. § 1-15, kan velge om faget skal godkjennes etter § 1-16, eller velge å ta faget på nytt når eleven begynner i videregående opplæring.

Eksamen for elever som forserer fag

For elever på ungdomstrinnet som forserer fag i videregående opplæring, mens de er går på ungdomstrinnet, bør hovedregelen være at de skal ha elevstatus i faget i videregående opplæring. Det innebærer at eleven er med i trekket til eksamen både på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Les mer om eksamenstrekk ved forsering av fag i rundskriv Udir-4-2013 og i tolkningsuttalelse fra Utdanningsdirektoratet datert 27.01.2015.

For de elevene fra grunnskolen som får flere eksamener enn det som er kravet til et ordinært løp, skal dette markeres med en fagmerknad på vitnemålet fra grunnskolen. Det vil gjelde for alle eksamener som er tatt utover de som er obligatoriske; en skriftlig eksamen og en muntlig eksamen. Les mer om føring av vitnemål og kompetansebevis for elever som tar fag fra videregående.

Godkjenning og dokumentasjon

Elever som starter i videregående opplæring, og som har tatt fag fra videregående opplæring på ungdomstrinnet, vil få disse fagene godkjent. Det følger av forskriften § 1-16 første ledd.

Elevene skal ha ordinært vitnemål for fullført grunnskole. I tillegg har de rett til kompetansebevis fra videregående opplæring. Karakteren eller karakterene fra videregående opplæring føres på et kompetansebevis med en fagmerknad gitt av

Utdanningsdirektoratet. Fravær skal føres på kompetansebeviset av den videregående skolen. Karakterer i orden og atferd føres på vitnemålet fra grunnskolen. Elevene beholder retten til førstegangsvitnemål etter endt videregående opplæring, dersom vilkårene for øvrig er oppfylt.

For de elevene som velger å bruke timene til valgfag til å ta fag fra videregående opplæring, skal dette markeres med en vitnemålsmerknad på vitnemålet for grunnskolen.

3.6 Fritak fra opplæringsplikten

Fritak fra opplæringsplikten

Utgangspunktet er at retten og plikten til opplæring varer til eleven har fullført det tiende skoleåret. Dette følger av oppl. § 2-1 fjerde ledd. Bestemmelsen åpner likevel opp for at skoleeier kan fritta en elev i grunnskolen helt eller delvis fra opplæringsplikten. Det er hensynet til eleven selv som kan begrunne en beslutning om fritak. Det er imidlertid bare i helt spesielle unntakstilfeller at hensynet til eleven kan medføre fritak etter bestemmelsen, først og fremst i tilfeller der det vil være urimelig overfor eleven å gjennomføre opplæringsplikten.¹³

For å få fritak fra opplæringsplikten må det foreligge en sakkyndig vurdering som anbefaler det og foreldrene må samtykke.

Skoleeier må vurdere og ta stilling til om eleven kan fritas fra ett eller flere årstrinn. Når en elev «hopper over»/fritas fra et årstrinn, betyr dette at eleven fritas for ett eller flere av de ti årene i grunnskolen. Eleven vil likevel ha rett til å fullføre grunnskolen på et senere tidspunkt. Dersom eleven får innvilget fritak fra opplæringsplikten, skal eleven ikke ha standpunktkarakter i faget/fagene eleven er fritatt fra. Paragraf 3-18 i forskriften har bestemmelser om når en standpunktkarakter må være fastsatt i forhold til sentralt gitt og lokalt gitt eksamen i grunnskolen. Når eleven ikke har standpunktkarakter i eksamensfaget skal eleven heller ikke trekkes til eksamen i faget.

Elever som er skrevet ut av grunnskolen etter oppl. § 2-1 fjerde ledd kan tas inn til videregående opplæring, jf. forskriften § 6-13 første ledd bokstav a). Eleven tas da inn til 13 Prop. 46 (1997-1998) s. 153 videregående opplæring etter en individuell vurdering, jf. § 6-25. Se også tolkningsuttalelsen «Standpunktvurdering for elev som vil hoppe over 10.

klasse», som du kan finne her.

Elever har ikke rett til fritak fra opplæringsplikten, men skoleeier kan velge å innvilge en søknad om det. Når skoleeier tar stilling til en søknad om fritak fra opplæringsplikten må skoleeier fatte et enkeltvedtak. Se punkt 4 om krav til saksbehandling og enkeltvedtak.

13) Prop. 46 (1997-1998) s. 153

3.7 Avslutte et enkeltfag før normert tid og forsering av fag i videregående opplæring

Elever i videregående opplæring kan ikke fullføre enkeltfag før normert tid, men kan ta fag som privatist. Privatist er en som har meldt seg til eksamen i ett eller flere fag fra videregående opplæring uten å være elev eller lærling i dette eller disse fagene, jf. forskriften § 3-10. Det er ikke anledning til å være både elev og privatist samtidig i et fag. Det står i forskriften § 3-27 tredje ledd at den som er elev i et fag ved fristen for å melde seg til privatisteksamen, ikke kan melde seg som privatist i faget til denne eksamen. Elever som velger å ta ett eller flere fag som privatist, vil ikke lenger ha elevstatus. De vil imidlertid ha status som deltidselever i de andre fagene. Se forskriften § 6-5.

Adgangen for elever på videregående til å ta fag på universitets- og høyskolenivå

Elever på videregående skole kan ta fag på universitets- og høyskolenivå. En elev kan imidlertid ikke gå opp til eksamen i fag ved høyskoler eller universiteter før eleven har oppnådd studiekompetanse. Dette følger universitets- og høyskoleloven § 3-10. [Les om adgangen for elever på videregående til å ta fag på universitets- og høyskolenivå i brev fra Kunnskapsdepartementet.](#)

Se mer informasjon om avslutting av fag før normert tid og forsering av fag i videregående opplæring, samt eksamen for disse elevene i rundskriv [Udir-4-2013 Elever som tar fag fra videregående opplæring på ungdomstrinnet.](#)

4. Barnets beste og retten til å bli hørt

Barnekonvensjonen art. 3 og art. 12, Grunnloven § 104 og forvaltningsloven § 17 gir alle barn en rett til å bli hørt i saker som vedrører dem og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Hensynet til barnets beste er en rettighet, et grunnleggende hensyn og en saksbehandlingsregel. Det betyr at hensynet til barnets beste alltid skal vurderes, og det vil være en saksbehandlingsfeil dersom en slik vurdering ikke er gjort. Hensynet til barnets beste er ikke den eneste faktoren, men en svært viktig faktor. I vurderingen av hva som er elevens beste, vil elevens oppfatning være sentral. Det er imidlertid ikke alltid at eleven eller foreldrenes mening er til det beste for eleven.

Alle barn har rett til å bli hørt i saker som vedrører dem. Dette gjelder uavhengig av alder eller forutsetninger. Det må alltid vurderes om eleven er hørt godt nok i saken eller om en må høre eleven selv. Utgangspunktet at barnet skal høres direkte, men barnet kan også høres gjennom objektive personer, foreldre, gjennom brev m.m. Det kan også tenkes at barnets stemme kommer tydelig nok frem i annen dokumentasjon. Barnet har ikke en plikt til å uttale seg.

Se også [«Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen»](#).